

Рис. Динаміка основних показників діяльності досліджуваних комерційних банків

Проведений аналіз свідчить, що кризи у процесах функціонування і розвитку комерційного банку можуть виникати в разі неоптимальної структури активів та пасивів банку, незбалансованості їх за термінами та незабезпеченні достатнього рівня дохідності банківських операцій. Особливу увагу варто приділити забезпеченню платоспроможності банку. Результати проведеного факторного аналізу дають змогу врахувати негативні тенденції в динаміці основних показників діяльності комерційного банку і спрямувати зусилля на їх нейтралізацію. Це дасть змогу конкретизувати стратегії антикризового управління та заходи цілеспрямованого впливу. Так, науково обґрунтований аналіз показників фінансового стану комерційного банку має складатися з послідовності етапів:

- змістовного теоретичного аналізу показників ознак, що цілісно характеризують фінансовий стан комерційного банку;
- статистичного аналізу системи показників, з метою тестування їх на "засмічення";
- факторний аналіз за відфільтрованими показниками для скорочення інформаційного простору та вилучення факторів;
- прогнозування ходу розвитку кривого процесу на основі рівня багатфакторної регресії;
- рекомендації для поліпшення системи управління та вдосконалення управлінського аналізу в комерційному банку, з метою діагностування криз.

Діагностика кризи в діяльності комерційного банку на підставі фінансового аналізу дала змогу зробити такі висновки:

1. Антикризове управління – це такий вид управління, що спрямований на попередження та подолання кризових явищ у процесах функціонування і розвитку будь-якого суб'єкта господарювання, яким може бути й комерційний банк.
2. Антикризове управління – це комплекс заходів на етапах виявлення кризотворюючих факторів, своєчасної діагностики, попередження і нейтралізації кризи, спрямований на досягнення цілей діяльності комерційного банку, реалізацію його стратегії та подальший розвиток.
3. Запропоноване визначення антикризового управління охоплює всі етапи розвитку кризи, зокрема й потенційну, має стратегічну спрямованість та забезпечує адаптацію банку до умов зовнішнього середовища, що постійно змінюється, шляхом реалізації відповідних стратегій антикризового управління.
4. Дотримання економічних нормативів є необхідною, але недостатньою умовою успішного функціонування банку.
5. Коефіцієнтний аналіз дає змогу отримати досить повне уявлення про фінансовий стан банку, але його проведення ускладнено великою кількістю коефіцієнтів, що аналізуються.

6. Отримані істотні внутрішні фактори дають змогу скоротити інформаційний простір, зберігаючи основну вимогу інформації – цінність, та конкретизувати стратегії антикризового управління і заходи цілеспрямованого впливу.

Література

1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент : учебн. курс / И.А. Бланк. – К. : Вид-во "Ника-Центр", "Эльга", 2001. – 528 с.
2. Терещенко О.О. Финансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібн. / О.О. Терещенко. – К. : Вид-во КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, 2003. – 554 с.
3. Безбородова Т.В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємств / Т.В. Безбородова // Держава та регіони. – Сер.: Економіка та підприємництво. – 2006. – № 5. – С. 21-23.
4. Блудова Т.В. Розроблення значимого набору показників з урахуванням нормативів для моделювання фінансового стану підприємства і управління його діяльністю / Т.В. Блудова, М.С. Островська // Формування ринкових відносин. – 2005. – № 6. – С. 67-72.
5. Волик Н.Г. Механізм оцінки фінансового стану підприємства / Н.Г. Волик, А.О. Гончарук // Держава та регіони. – Сер.: Економіка та підприємництво. – 2007. – № 1. – С. 81-83.
6. Ткаченко Н.В. Управління фінансовими ресурсами як фактор ефективності їх використання / Н.В. Ткаченко // Академічний огляд. – 2002. – № 2. – С. 40-45.
7. Череп А.В. Удосконалення управління фінансовими ресурсами з метою підвищення результативності діяльності суб'єктів господарювання / А.В. Череп // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 7. – С. 44-48.

Шлапак А.В. Диагностика кризиса методами финансового анализа

По результатам исследования раскрыта сущность категории "антикризисное управление", уточнена классификация кризисов в процессе функционирования и развития коммерческого банка. Согласовано действия заинтересованных в устойчивом функционировании банка субъектов с целями антикризисного управления. Обоснован ряд задач по повышению эффективности выбора стратегии антикризисного управления. Установлено, что результаты проведенного факторного анализа позволяют учесть негативные тенденции в динамике основных показателей деятельности коммерческого банка и направить усилия на их нейтрализацию. Полученные результаты могут быть использованы в работе отдельных банковских учреждений.

Ключевые слова: банк, кризис, финансовый анализ, диагностика, управления.

Shlapak A.V. Crisis Diagnosis through the Methods of Financial Analysis

The research reveals the essence of the category crisis management category, clarifies the classification of crises in functioning and development of the commercial bank. Actions of interested entities in bank stability are concerned with objectives of crisis management. A number of tasks to improve the effectiveness of strategy choice of crisis management are proved. The results of the factor analysis are found to allow to take into account the negative trends in the dynamics of the main indicators of commercial bank activities and to focus on their neutralization. The obtained results can be used in the individual banks.

Keywords: bank, crisis, financial analysis, diagnosis, management.

УДК 331.5.024.5

Інж. І.І. Юрчик, магістр – Львівський НУ ім. Івана Франка

РИНОК ПРАЦІ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Розглянуто ринок праці як чинник розвитку економіки України. Проаналізовано підходи різних науковців і офіційне тлумачення цієї категорії. Виокремлено складові елементи ринку праці, його суб'єкти й об'єкт, а також основні функції, які виконує ринок праці у процесі становлення та функціонування. Проаналізовано основні показники за 2012-2013 рр., які використовуються Держкомстатом України та подаються у статистичних довідкових виданнях як офіційні дані, що характеризують стан і тенденції рин-

ку праці. Зроблено висновок про необхідність формування пріоритетних напрямів реформування ринку праці.

Ключові слова: ринок праці, робоча сила, державне регулювання, зайнятість, робоче місце.

Постановка проблеми. Із початку набуття незалежності в економіці України тривають глибокі структурно-інституціональні зрушення, які зумовили переорієнтацію напрямів економічної діяльності та активізували вирішення соціально-економічних проблем щодо формування та ефективного функціонування ринку праці. Поряд із тим відбувається і зміна пріоритетів та цінностей у соціально-економічному середовищі. В умовах становлення якісно нових трудових відносин актуалізуються проблеми, що можуть призвести до підвищення соціальної напруженості у суспільстві. Загрозливим стає інтенсивний процес відпливу кваліфікованих працівників і, як наслідок, депрофесіоналізація структури зайнятості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні аспекти ринку праці в Україні досліджували багато фахівців – Д. Богиня, С. Бандур, В. Васильченко, В. Геєць, В. Герасимчук, О. Грішнова, М. Долішній, С. Дорогунцов, Т. Заяць, Н. Єсінова, І. Кравченко, М. Кім, Л. Колешня, А. Колот, Е. Лібанова, В. Мандибура, В. Мікловда, В. Онікієнко, І. Петрова, В. Петюх, С. Пирожков, В. Секретарюк, А. Чухно, Л. Шевченко, а також російські вчені – В. Адамчук, В. Буланов, І. Бушмарін, І. Заславський, Ю. Кокін, В. Куликов, І. Маслов, В. Радаєв.

Постановка завдання. Метою дослідження є наукове обґрунтування теоретичних положень сучасного ринку праці та визначення його ролі в економічній системі держави.

Виклад основних результатів дослідження. Розвиток економіки будь-якої країни, зокрема і нашої, залежить від багатьох факторів. Одним із ключових є наявність розвиненого ринку праці. На основі опрацювання економічної літератури вдалося встановити наявність різних підходів до тлумачення цього поняття. Так, зокрема, на думку С. Дятлова, ринок праці чи ринок робочої сили – це система ринкових відносин щодо відтворення продуктивних сил людей [2, с. 69]. Дещо інший підхід спостерігається у працях Б. Ракитського: "Ринок праці (ринку робочої сили) – суспільно-економічна форма руху трудових ресурсів (робочої сили), яка відповідає товарній (ринковій) економіці" [5, с. 13]. Проте найбільш вдале визначення належить М. Шаленко, яка зазначає, що ринок праці охоплює як усіх працюючих у галузях економіки, так і не зайнятих, але бажаних працювати. Перших вона відносить до постійної частини, а других – до мобільної частини робочої сили, оскільки вони пересуваються в пошуках робочого місця [9, с. 43]. При цьому ринок праці виступає регулятором рівня зайнятості працездатного населення. Проблеми співвідношення ринку праці та зайнятості досліджували багато вчених, зокрема висловлювання про використання категорії "ринку зайнятості" замість "ринку праці". Наприклад, одні економісти вважають, що "на ринку праці немає ні діяльності людини, ні створеного ним продукту або послуги, ні оплати праці, яка здійснюється після споживання робочої сили, ні оцінки праці, яка неможлива без урахування його якості, інтенсивності, продуктивності, витрат робочого часу" [6, с. 49]. Інші економісти вва-

жають, що до складу поняття "ринку праці" повинен входити "ринку зайнятості". На їхню думку, національні ринки робочих місць і робочої сили в своїй органічній єдності утворюють національний ринок праці, в якому функціонує ринок зайнятості, тобто задоволений попит на робочу силу, ринок незайнятого працездатного населення, що шукає роботу і ринок вільних робочих місць. Створення ж нових робочих місць залежить від безлічі факторів (частки нагромадження, що склалася, кон'юнктури на інших ринках, інвестиційної активності підприємств), які виступають результатом функціонування ринку засобів виробництва, ринку товарів і послуг, ринку капіталу.

Відповідно до Закону України "Про зайнятість населення" від 5 липня 2012 р., ринок праці визначається як система правових, соціально-трудових, економічних та організаційних відносин, що виникають між особами, які шукають роботу, працівниками, професійними спілками, роботодавцями та їх організаціями, органами державної влади у сфері задоволення потреби працівників у зайнятості, а роботодавців – у найманні працівників відповідно до законодавства [3]. Складовими елементами ринку праці є:

- сторони соціально-трудових відносин чи суб'єкт ринку: роботодавці та наймані працівники;
- кон'юнктура ринку;
- нормативно-правові акти, що регулюють ринок праці;
- інфраструктура ринку праці тощо.

Суб'єктами ринку праці є роботодавці, наймані працівники (представлені профспілками) й опосередковано держава. Ця опосередкованість обумовлена тим, що держава встановлює мінімальний розмір заробітної плати для більшості галузей національної економіки, тривалість робочого дня та інші умови, однак безпосередньої участі не бере в укладенні трудових контрактів. Безпосереднім суб'єктом ринку держава виступає лише в державному секторі економіки, де вона виконує функцію підприємця.

Об'єктом ринку праці виступають послуги праці.

Основними принципами, на яких повинно базуватися формування та функціонування ринку праці, мають бути такі:

- Саморегулювання власності. Надання можливості вільного пересування на ринку праці робочій силі, тобто свободи.
- Забезпечення рівних можливостей всім громадянам (незалежно від походження, статі, віку, політичних переконань, релігії) у реалізації права на вільний вибір виду діяльності відповідно до здібностей і професійної підготовки з урахуванням власних інтересів і суспільних потреб.
- Сприяння в забезпеченні ефективної зайнятості, скорочення безробіття, створення нових робочих місць, умов для розвитку підприємництва й індивідуальної трудової діяльності.
- Координація діяльності у сфері зайнятості та інші напрями економічної і соціальної політики на основі загальнодержавної і регіональної програм зайнятості.
- Співробітництво профспілок, підприємств, власників у взаємодії з органами державного управління щодо забезпечення ефективної зайнятості.

У процесі становлення та функціонування ринок праці виконує такі основні функції:

- забезпечує через сферу обігу перерозподіл робочої сили в національному господарстві між галузями і сферами виробництва і забезпечує роботою незайняте економічно активне населення;
- інформує про ціни, попит і пропозицію та інші дані про робочу силу;
- організовує зустрічі роботодавців і найманих працівників;
- забезпечує конкуренцію на ринку праці як між роботодавцями, так і між найманими працівниками;
- встановлює рівновагу цін на послугу робочої сили – працю;
- стимулює санацію підприємств і розорення неефективних сфер трудової діяльності;
- забезпечує свободу підприємництва і вибір сфери прикладання своїх здібностей до праці;
- сприяє вирішенню питань зайнятості економічно активного населення;
- здійснює соціальну підтримку безробітних [1, с. 119].

Для характеристики ринку праці нині використовуються показники, які обґрунтовані й застосовуються Держкомстатом України та подаються у статистичних довідкових виданнях як офіційні дані, якими оперують на всіх рівнях управління, у навчальному процесі і в наукових дослідженнях [7].

Так, зокрема, середньомісячна кількість економічно активного населення віком 15-70 років становила 22,1 млн осіб, з яких 20,5 млн були зайняті економічною діяльністю, а решта (1,6 млн) – безробітні, тобто особи, які не мали роботи, але активно її шукали як самостійно, так і за допомогою Державної служби зайнятості. Рівень зайнятості населення становив: у віці 15-70 років – 60,7 %, а в працездатному віці – 67,8 %. Рівень безробіття (за методологією МОП) серед економічно активного населення віком 15-70 років становив 7,0 %, а працездатного віку – 7,6 %.

Середньооблікова кількість штатних працівників, підприємств, установ і організацій у листопаді 2013 р. становила 10,1 млн осіб. Порівняно з жовтнем, кількість працівників загалом по країні зменшилася на 0,4 % або на 43,4 тис. осіб. Найвагомніше зменшення показника зафіксовано у сільському господарстві (на 28,7 тис. осіб), промисловості (на 9,9 тис. осіб), а також у будівництві (на 4,1 тис. осіб). Зважаючи на обсяги виконаних робіт (послуг) і випуску продукції, рівень завантаження працівників у листопаді відповідно до встановленої тривалості робочого часу загалом в економіці становив 98,3 % штатної кількості. Серед видів економічної діяльності найнижчим він був у поштовій та кур'єрській діяльності – 81,4 % та водному транспорті – 86,2 %.

Кількість зареєстрованих безробітних збільшилася за місяць на 15,1 % і на кінець грудня 2013 р. становила 487,7 тис. осіб або майже третину всіх безробітних працездатного віку, визначених за методологією МОП. Допомогу з безробіття отримували 82,4 % осіб, які мали статус безробітного. Із загальної кількості безробітних більше половини становили жінки.

Рівень зареєстрованого безробіття загалом по країні, порівняно з листопадом, збільшився на 0,3 в. п. і на кінець грудня 2013 р. становив 1,8 % населення працездатного віку. Зростання цього показника в грудні, як і в попередньому місяці, зумовлене переважно впливом сезонного фактора на зайнятість працівників сільського господарства. Так, у сільській місцевості рівень за-

реєстрованого безробіття зріс на 0,6 в. п. і становив 2,5 % населення працездатного віку, у міських поселеннях він не змінився (1,4 % населення працездатного віку). Кількість вільних робочих місць (вакантних посад), заявлених підприємствами, установами й організаціями до державної служби зайнятості, в грудні 2013 р., порівняно з листопадом, зменшилася на 20,3 тис. або на 30,0 %, і на кінець місяця становила 47,5 тис. (у грудні 2012 р. – 48,6 тис.).

За професійними групами найбільший попит на робочу силу на кінець грудня 2013 р. спостерігався на кваліфікованих робітників з інструментом (19,0 % від загальної кількості заявлених вакансій), а найменший – на кваліфікованих робітників сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства (1,4 %) і технічних службовців (3,2 %). Навантаження зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць (вакантних посад) загалом по країні збільшилося від 63 осіб на кінець листопада до 103 осіб на кінець грудня 2013 р. [4, с. 3]

Висновки. Аналізуючи наведену вище ситуацію, яка склалася на ринку праці, – підвищення рівня безробіття і зменшення рівня зайнятості, необхідно її розглядати як каталізатор структурних змін у вітчизняній економіці. Для цього передусім необхідно сформувати пріоритетні напрями реформування ринку праці. До них можуть бути віднесені такі [8]:

- вдосконалення системи оплати праці;
- розширення можливостей отримання населенням офіційних основних і додаткових доходів;
- соціальна підтримка окремих груп населення;
- підвищення якості та конкурентоспроможності робочої сили;
- запобігання зростанню безробіття через створення робочих місць за рахунок різних джерел фінансування;
- впровадження механізмів звільнення і перерозподілу, реструктуризації економіки і піднесення вітчизняного виробництва (сьогодні це можливе лише за умов подолання економічної кризи);
- запровадження досвіду провідних країн світу щодо підвищення рівня соціально-економічного розвитку.

Потє ключовим заходом, який дасть змогу покращити ситуацію на ринку праці є зростання національного виробництва.

Література

1. Демуш О.Б. Сучасні теоретико-методичні основи формування ринку праці / О.Б. Демуш // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – Тернопіль : Вид-во "Економічна думка", 2005. – С. 113-122.
2. Дятлов С.А. Рабочая сила в системе рыночных отношений / С.А. Дятлов. – Санкт-Петербург : Изд-во Санкт-Петербург. ун-та экономики и финансов, 1992. – 116 с.
3. Закон України "Про зайнятість населення", ВВР від 05.07.2012 р., № 5067-VI.
4. Про соціально-економічне становище України. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://ukrstat.org/uk/.../2012/publ_12_2012_u.html.
5. Саруханов Э. Рынок труда и рынок занятости: противоречие определения и трактовки / Э. Саруханов // Человек и труд. – 1995. – № 2. – С. 12-19.
6. Статистичний щорічник України за 2013 рік. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Формування ринку праці в Україні. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://ua.coolreferat.com>

8. Шаленко М.В. Формирование механизма территориальной организации трудовых ресурсов : теория и практика / М.В. Шаленко. – К. : Вид-во "Либідь", 1992. – 140 с.

Юрчик И.И. Рынок труда как фактор развития экономики Украины

Рассмотрен рынок труда как фактор развития экономики Украины. Проанализированы подходы различных ученых и официальное толкование данной категории. Выделены составляющие элементы рынка труда, его субъекты и объект, а также основные функции, которые выполняет рынок труда в процессе становления и функционирования. Проанализированы основные показатели на протяжении 2012-2013 гг., которые используются Госкомстатом Украины и подаются в статистических справочных изданиях как официальные данные, характеризующие состояние и тенденции рынка труда. Сделан вывод о необходимости создания приоритетных направлений реформирования рынка труда.

Ключевые слова: рынок труда, рабочая сила, государственное регулирование, занятость, рабочее место.

Yurchik I.I. Labour Market as a Factor of the Development of Ukraine's Economy

The labour market is considered as a factor in the economic development of Ukraine. Different scientists' approaches and official interpretation of this category are analysed. The components of the labour market, its subject and object, and basic functions performed by the labour market in the process of establishing and functioning are distinguished. The basic figures within 2012-2013, used by Goskomstat of Ukraine and submitted to statistical reference books as official data describing the state and trends of the labour market, are researched. The conclusions about the need for the formation of the priority areas of the labour market reformation are made.

Keywords: labour market, labour, government regulation, employment, workplace.

5. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ГАЛУЗІ

УДК 535.343.2

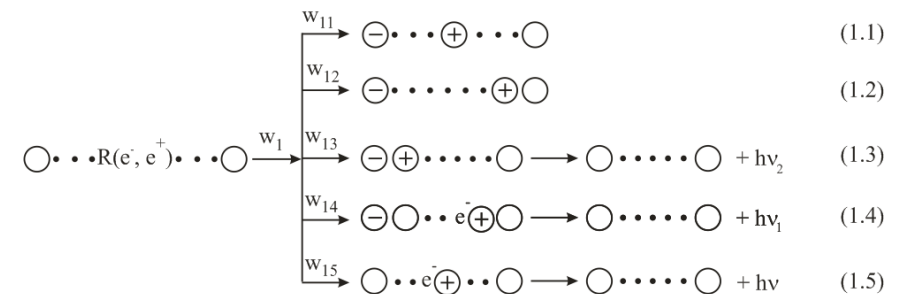
343.2 Проф. З.П. Чорний, д-р фіз.-мат. наук; проф. В.І. Вайданич, канд. фіз.-мат. наук; ст. викл. І.Б. Пірко, канд. фіз.-мат. наук; асист. М.В. Дячук; доц. В.М. Салапак, канд. фіз.-мат. наук; доц. М.С. Кобринович, канд. фіз.-мат. наук – НЛТУ України, м. Львів

РАДІОЛІЗ КРИСТАЛІВ BaCl_2 -РВ ЗА $T < 145 \text{ K}$

У моделі лінійного кристала досліджено механізм радіолізу кристалів $\text{BaCl}_2\text{-Pb}$ за $T < 145 \text{ K}$ ($T = 145 \text{ K}$ – температура автолокалізації дірок). Показано, що при опроміненні кристалів $\text{BaCl}_2\text{-Pb}$ іонізуючою радіацією в ґратці кристала генеруються $[(\text{Pb}^{2+})-(\text{V}_{\text{KAl}})^+]$, $[(\text{Pb}^{2+})-(\text{V}_{\text{K}})^+]$ і $[(\text{Pb}^{2+})-(\text{V}_{\text{K}})^+-(\text{V}_{\text{K}})^+-(\text{Pb}^{2+})]$ -центри забарвлення. При цьому утворюються три смуги люмінесценції: перша – в області 300 нм, яка обумовлена власним світінням, дві інші – в області 320 нм і 550 нм – обумовлені активаторним світінням. У цій моделі розраховано ймовірності утворення центрів забарвлення та їх висвітлення.

Ключові слова: кристали, радіація, центри забарвлення, люмінесценція.

1. Генерація центрів забарвлення. Свинець входить у ґратку кристала $\text{BaCl}_2\text{-Pb}$ у вигляді $(\text{Pb}^{2+})^0$ -іонів заміщення [1, 2]. За умови автолокалізації дірок ($T < 145 \text{ K}$ [1,2]) розпад (e^-, e^+) -пар, створених радіацією в кристалах $\text{BaCl}_2\text{-Pb}$, відбувається за такою схемою:



де: $\bigcirc$ – Pb^{2+} -іон, який заміщає Ba^{2+} -іон у гратці кристала: $(\text{Pb}^{2+})^0$ -центр; $\oplus$ – автолокалізована дірка: V_K -центр; $\oplus\bigcirc$ – дірка, локалізована в околі Pb^{2+} -іона: V_{KA} -центр; $\ominus$ – Pb^+ -іон, який утворився внаслідок захоплення електрона Pb^{2+} -іоном; $\bullet\bullet\bullet\bullet\bullet$ – крапками позначені іони основи; $R(e^-, e^+)$ – створена радіацією R електронно-діркова пара; $h\nu$, $h\nu_1$, $h\nu_2$ – кванти світла, що виникають при розпаді (e^-, e^+) -пари в гратці кристала: $h\nu$ – власна люмінесценція ($\lambda=300$ нм); $h\nu_1$ і $h\nu_2$ – активаторне світіння ($\lambda=320$ нм і $\lambda=550$ нм). w_{11} - w_{15} – ймовірності реалізації процесів, які описуються рівнянням 1.1-1.5. Значення їх величин наведено в табл. 1.

Реакції 1.1-1.5 є взаємоконкурентними, тому $w_1 = w_{11} + w_{12} + w_{13} + w_{14} + w_{15} = 1$. w_{11} і w_{12} – ймовірності безвипромінювальної релаксації (e^- , e^+)-пар з утворенням $(Pb^+) - (V_K)^+$ і $(Pb^+)^- - (V_{KA})^+$ -комплементарних пар, відповідно. Співвідношення